

Rettighetsguide for hørselshemmede

Utarbeidet for HLF

HLF

Hørselshemmedes Landsforbund
Din hørsel - vår sak

Innhold

Barnehage	Fritak fra meldeplikt
Retten til grunn- og videregående opplæring	Inntekt ved siden av AAP
Grunnskolen	Tidsubestemt lønnstilskudd (TULT)
Videregående skole	Uføretrygd
Retten til tegnspråk og talespråk	Inntektsevnen eller arbeidsevnen må være nedsatt med minst en halvpart
Spesialundervisning	Beregning uføretrygd
Velge tegnspråk eller talespråk som førstespråk?	Inntekt ved siden av uførepensjon
Høyere utdanning	Tjenestepensjon
Opptakskrav	Hjelpemidler for hørselshemmede
Særskilte opptaksregler	Rett til hjelpemidler
Studiefinansiering	Stønad til høreapparat
Tilrettelegging i høyere utdanning	Stønad til tinnitusmasker
Tilrettelegging i arbeidslivet	Opplæring etter innsetting av Cochelaimplantat
Arbeidsgivers tilretteleggingsplikt	Tolk/skrivetolk/bildetolk
Hva kan du gjøre om arbeidsgiver ikke vil tilrettelegge?	Logoped og audiopedagog
Inkluderende arbeidsliv (IA)	HLF Briskeby
Sykepenger	Grunnstønad
Arbeidsavklaringspenger	Dekning av utgifter til fysikalsk behandling
Kravet for å få AAP	Rett til helsehjelp
Medisinske tiltak	Opplæringspenger
Formålet med arbeidsavklaringspenger under medisinske tiltak	Rett til utredning og behandling
Nærmere om arbeidsevnen	Rett til fornyet vurdering
Aktiv behandling med utsikt til bedring av arbeidsevnen	Fritt sykehusvalg
Hvor lenge kan du motta arbeidsavklaringspenger?	Brukermedvirkning
Yrkesrettede tiltak	Individuell plan
Eksempler på aktuelle tiltak	Ordninger for pårørende
Meldeplikt	Hjelpetønad
Noen gode råd	Omsorgspenger
Beregning	Omsorgslønn
	Yrkesskadeerstatning
	Klage
	FFOs rettighetssenter

Barnehage

Etter barnehageloven § 13 har barn med nedsatt funksjonsevne rett til prioritet ved opptak i barnehage. Det skal foretas en sakkyndig vurdering for å vurdere om barnet har nedsatt funksjonsevne.

Prioritetsretten innebærer at barnet går foran andre søkere, men gir ikke rett til en barnehageplass. Prioritetsretten gjelder bare dersom barnet hører til barnehagens opptakskrets. Ut over den prioritetsretten som er gitt i denne bestemmelse, er det opp til barnehageeier selv og bestemme opptakskriterier.

Etter forskrift til barnehageloven om rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver, skal barnehagen må tilby alle barn et rikt, va-

riert, stimulerende og utfordrende læringsmiljø, uansett alder, kjønn, funksjonsnivå, sosial og kulturell bakgrunn. Dette betyr at omsorgen og aktivitetstilbudet skal tilpasses hvert enkelt barn.

Ved planlegging av barnehagens utforming skal det tas hensyn til samfunnets mål om nedbygging av funksjonshemmende barrierer. Planlegging, lokalisering og bygging av nye barnehager bør være basert på prinsipper om universell utforming. Det betyr at produkter, byggverk og uteområder skal utformes på en slik måte at alle mennesker skal kunne bruke dem på en likestilt måte så langt det er mulig uten spesielle tilpasninger eller hjelpemidler.

Barnehagen skal gi det enkelte barnet støtte og utfordringer ut fra egne forutsetninger og bidra til et meningsfullt liv i fellesskap med andre barn og voksne.

Barnehagen har et særlig ansvar for å forebygge vansker og å oppdage barn med særskilte behov. For disse barna kan det være aktuelt å gi et spesielt tilrettelagt tilbud. Tilretteleggingen kan gjelde både sosiale, pedagogiske og/eller fysiske forhold i barnehagen. Foreldre og eventuelt støtteapparat rundt barna er viktige samarbeidspartner for barnehagen.

Her er forskriften: <https://goo.gl/Mz5BSb>
Etter barnehagelovens §19 g skal kommunen sikre at barn med nedsatt funksjonsevne får et egnet individuelt tilrettelagt barnehagetilbud. Plikten gjelder så langt dette ikke innebærer en uforholdsmessig byrde for kommunen.

Bestemmelsene i barnehageloven utfylles av diskriminerings- og tilgjengelighetsloven. Etter §16 har barn med nedsatt funksjonsevne rett til egnet individuell tilrettelegging av kommunale barnehagetilbud for å sikre likeverdige utviklings- og aktivitetsmuligheter.

Etter § 13 har offentlige og private virksomheter rettet mot allmennheten plikt til å sikre universell utforming av virksomhetens alminnelige funksjon så langt det ikke medfører en uforholdsmessig byrde for virksomhe-

ten. Ved vurderingen av om utformingen eller tilretteleggingen medfører en uforholdsmessig byrde skal det særlig legges vekt på tilretteleggingens effekt for å nedbygge funksjonshemmende barrierer, hvorvidt virksomhetens alminnelige funksjon er av offentlig art, de nødvendige kostnadene ved tilretteleggingen, virksomhetens ressurser, sikkerhetsmessige hensyn og vernehensyn.

Spesialpedagogiske tiltak i barnehage

Etter opplæringslova § 5-7 har barn under opplæringspliktig alder som har særlig behov for spesialpedagogisk hjelp rett til slik hjelp. Det vurderes blant annet om barnet har behov for tiltak for å styrke den senere utviklingen av barnet. For eksempel at barnet blir bedre rustet til å begynne på skolen. De timene det er innvilget spesialpedagogisk hjelp skal trekkes fra i foreldrebetalingen. Det kan også gis spesialpedagogiske tiltak utenfor barnehage. For eksempel i hjemmet.

Her er veileder fra utdanningsdirektoratet: <http://goo.gl/ZkLIOi>

RET TEN TIL GRUNN- OG VIDEREGÅENDE OPPLÆRING

Opplæringslova gir alle barn og unge rett til grunn- og videregående opplæring.

Grunnskolen

Barn skal normalt starte i grunnskolen det året det fyller 6 år. Dersom det etter en sakkyndig vurdering er tvil om barnet er kommet tilstrekkelig langt i sin utvikling til å starte i skolen, kan foreldrene kreve at skolestarten utsettes ett år. Den sakkyndige vurderingen gjøres normalt av den pedagogisk-psykologiske tjenesten (PPT). Foreldrene kan i tillegg innhente en egen alternativ sakkyndig vurdering.

Den enkelte elev har rett til å gå på den skolen som ligger nærmest eller ved den skolen i nærmiljøet som de tilhører. Men når det gjelder elever som har tegnspråk som første språk, kan kommunen bestemme at opplæringen skal gis et annet sted enn skolen eleven sokner til. Opplæringen skal tilpasses evnene og forutsetningene til den enkelte elev.

Videregående skole

Alle har rett til 3 års heltids videregående opplæring. Retten må normalt tas ut innen fem år etter at den grunnskolen er fullført. Elever som har rett til spesialundervisning, kan få utvidet retten til videregående opplæring med inntil to år. Det gjelder dersom de har behov for mer tid enn tre år for å gjennomføre den videregående opplæringen. Elever som har rett til opplæring i og på tegnspråk, har også rett til inntil 5 års videregående opplæring.

Elever med rett til opplæring i eller på tegnspråk etter opplæringslova § 3-9 kan søke om opptak til Vg1 med bruk av tolk i ordinær videregående skole. I tillegg kan det søkes om inntak til en knutepunktskole. Søknaden må opplyse om hvilken av skolene som er førstevalg. Eleven har også rett til inntak på et av tre valgte utdanningsprogram.

Forskrift til opplæringslova § 6-18:

Retten til tegnspråk og talespråk

Har eleven tegnspråk som førstespråk eller en sakkyndig vurdering sier at eleven har behov for slik opplæring, skal grunnskoleopplæringen gis i og på tegnspråk. Dette følger av opplæringslova § 2-6.

Foreldrene kan ikke alene bestemme at barnet skal ha grunnskoleopplæring i og på tegnspråk som første språk. Det må foreligge et enkeltvedtak som gir slik rett og det vil forutsette at den sakkyndige vurderingen konkluderer med at eleven har behov for opplæring i og på tegnspråk som første språk.

Kommunen kan bestemme at opplæringen i og på tegnspråk skal gis på en annen skole enn skolen eleven tilhører.

<https://goo.gl/Y78jEl>

Funksjonshemmede elever som har rett til spesialundervisning, kan også ha rett til prioritert opptak på et utdanningsprogram. En sakkyndig vurdering må da bekrefte at de har et særlig behov for å komme inn på akkurat dette grunnkurset. Opptaket skjer etter en kvoteordning. Er det flere elever som oppfyller vilkårene til prioritert opptak enn avsatte plasser, vil man måtte prioritere mellom disse elevene også. Fylkeskommunen har i tillegg plikt til å tilby annen opplæring dersom en elev har særlige vansker med å følge den opplæringen som er valgt. Det er da tale om å tilby alternative grunn- eller videregående kurs eller andre typer opplæringsopplegg. For eksempel en kombinasjon av opplæring og arbeid.

Opplæringslova

<https://goo.gl/SC11oY>

For videregående skole følger retten til tegnspråk av § 3-9. Retten gjelder opplæring i og på tegnspråk i et tegnspråklig miljø. Alternativt kan eleven velge å bruke tolk i en ordinær videregående skole. Retten til opplæring i og på tegnspråk er begrenset til de utdanningsprogrammene og programområdene som skolen med et tegnspråklig miljø gir tilbud om.

Spesialundervisning

Utgangspunktet er at alle elever har rett til likeverdig opplæring. Det betyr at opplæringen skal gis slik at eleven får utnyttet sine ressurser på en god måte. Dersom dette ikke er mulig å oppnå gjennom tilpasset opplæring, vil eleven kunne ha rett til spesialundervisning. Dette følger av forarbeidene til opplæringslova. Her står at "Prinsippet om likeverdig opplæring er framleis utgangspunktet for vurderingen av innholdet i spesialundervisningen. Det vil seie at elever med behov for spesialundervisning har krav på eit opplæringstilbud som er likeverdig med det tilbudet andre elever får." Både retten og innholdet i spesialundervisningen må vurderes i sammenheng med det forarbeidene her uttaler. Når man argumenterer for spesialundervisning, for eksempel innholdet, er det derfor viktig å fremheve hva forarbeidene sier om dette. Selv om kommunen har dårlig økonomi, kan de ikke av den grunn innvilge mindre ressurskrevende spesialundervisning enn det som er nødvendig for å oppnå likeverdig opplæring.

For enkelte elever kan det bli stilt spørsmål ved om de i det hele vil ha noen nytte av opplæring, herunder spesialundervisning. Etter opplæringslova er imidlertid alle opplæringsdyktige. Det betyr at retten til spesialundervisning gjelder alle former for lærevansker.

Før det innvilges spesialundervisning skal PPT gjøre en sakkyndig vurdering. Vurderingen skal gjøres når foreldre/elev søker om spesialundervisning. De kan ikke avvise å gjøre en vurdering, for eksempel med den begrunnelse at det er åpenbart at eleven ikke har behov for spesialundervisning.

PPT skal kun ta faglige hensyn. Kommunen/fylkeskommunen kan ikke, for eksempel ut fra økonomiske motiver, legge føringer som påvirker de faglige vurderingene. Foreldrene kan også innhente en egen vurdering, for eksempel fra et kompetansesenter. I utgangspunktet må man betale for den selv. Dersom

den egne vurderingen har positiv betydning for innvilgelsen av spesialundervisning, kan utgiftene allikevel bli dekket.

Dersom PPT konkluderer med at eleven har behov for spesialundervisning, skal de også vurdere hvilket tilbud som bør gis. I opplæringslova § 5-3 er det fremhevet fem punkter som den sakkyndige særlig skal se på i vurderingen.

- eleven sitt utbytte av det ordinære opplæringstilbudet
- lærevanskar hjå eleven og andre særlege forhold som er viktige for opplæringa
- realistiske opplæringsmål for eleven
- om ein kan hjelpe på dei vanskane eleven har innanfor det ordinære opplæringstilbudet
- kva for opplæring som gir eit forsvarleg opplæringstilbud.

Disse punktene er ikke uttømmende. PPT må derfor også vurdere om det er andre momenter som er viktig å ta med i vurderingen. For eksempel kan det være viktig å vurdere hvor mange timer som bør gis som spesialundervisning, om det er nødvendig med særskilt kompetanse hos lærerne, om det er behov for tilrettelagte pedagogiske hjelpemidler eller spesielt teknisk utstyr. Det er ikke pålagt i loven å gjøre en sakkyndig vurdering regelmessig, for eksempel en gang i året. Dette må vurderes konkret for hver enkelt elev. Utgangspunktet er at ny vurdering skal gjøres når det måtte være nødvendig.

Elever som mottar spesialundervisning har krav på samme antall undervisningstimer som andre elever.

Innholdet i spesialundervisningen skal sikre at eleven får en forsvarlig opplæring. Det skal gis et tilbud som tar utgangspunkt i elevens forutsetninger/utviklingsmuligheter. Opplæringsmålet må være realistisk. Det betyr at hele eller deler av spesialundervisningen

kan gis i en vanlig klasse eller som et mer individuelt tilbud, alene eller sammen med andre mottakere av spesialundervisning. For noen vil spesialundervisning bety at de kan følge de vanlige læreplanene og for andre kan det være mer tale om opplæring i grunnleggende ferdigheter.

Den sakkyndige vurderingen er å anse som et råd og dermed ikke rettslig bindende for kommune/fylkeskommune. Dersom de treffer et vedtak om spesialundervisning som ikke samsvarer med PPT sin tilrådning, skal det gis en særskilt begrunnelse om dette i vedtaket.

Utdanningsdirektoratet har utgitt en veileder som heter Hørselshemming – opplæring av barn og unge.

<http://goo.gl/MBGsGS>

De har også utgitt lærerplan i norsk for hørselshemmede

<http://goo.gl/OylDXV>

Den generelle veilederen for spesialundervisning: <http://goo.gl/sfITGu>

Velge tegnspråk eller talespråk som førstespråk?

Retten til spesialundervisning etter § 5-1 gjelder uavhengig om opplæringen gis i og på talespråk eller tegnspråk. Men behovet for spesialundervisning kan påvirkes av om det er valgt tale- eller tegnspråk. Er det viktig at barnet får god opplæring i tegnspråk, vil retten til og omfanget av tegnspråk stå sterkere om man velger dette som førstespråk etter § 2-6.

Dersom barnet ikke har behov for eller ikke ønsker talespråk som førstespråk, kan

ordinær opplæring med talespråk tilrettelegges i form av spesialundervisning. Retten til opplæring i tegnspråk vil stå svakere etter reglene for spesialundervisning i § 5-1 enn etter reglene i § 2-6 om tegnspråk som førstespråk. Hva som gis av spesialundervisning vil også kunne variere en del mellom skolene.

Veileder for opplæring av barn og unge med hørselshemming:

<http://goo.gl/d1AnU4>

Opptakskrav

Utgangspunktet er at det ikke er egne opptakskrav for personer med nedsatt funksjons-evne. Det betyr at det kreves generell studiekompetanse.

Det er tre hovedveier til generell studiekompetanse. Du har fullført og bestått tre-årig videregående skole. Du har fullført og bestått yrkesfaglig opplæring og studiekompetansefagene. Du fyller 23 år i opptaksåret, har fullført og bestått studiekompetansefagene og har minst 5 års utdanning eller yrkespraksis.

Så er det to alternative grunnlag du kan bruke for å komme inn på høyere utdanning.

Du fyller minst 25 år i søknadsåret og har relevant erfaring innen faget du ønsker å studere. Du søker opptak på et studie hvor du for eksempel kan komme inn om du har relevant fagbrev.

HØYERE UTDANNING

Særskilte opptaksregler

Har du på grunn av funksjonshemming har fått dårligere karakterer enn du ellers ville fått på videregående skole, kan du søke om særskilt vurdering. Får du en særskilt vurdering, blir søknaden din skjønnsmessig vurdert. Er poengsummen din flere poeng under det som kreves, vil du normalt ikke få tilbud om studieplass. Denne ordningen er derfor mest aktuell når du nesten oppfyller poengkravene.

I noen tilfeller kan du få dispensasjon fra kravet om generell studiekompetanse. Kravet er at du ikke fyller mer enn 24 år i søknadsåret og at du ikke er i stand til å dekke kravene til generell studiekompetanse. Årsaken til at du ikke klarer dette må være funksjonshem-

ming eller varig sykdom. Det gis normalt kun dispensasjon fra et fag og du må dokumentere at du har forsøkt å ta faget.

Har du på grunn av spesielle omstendigheter ikke fått tatt eksamen i videregående skole i vårsemesteret, kan du søke om betinget opptak. Det betyr at du kan få opptak om du tar ny eksamen i faget i løpet av høstsemesteret. Spesielle tilfeller vil være sykdom eller andre tilfeller der det vil være en belastning å gå opp til eksamen.

Her finner du utfyllende informasjon om opptaksreglene: <http://www.samordnaopptak.no/info/opptak/>

Studiefinansiering

Lånekassen har særregler for de som på grunn av nedsatt funksjonsevne ikke kan jobbe ved siden av studiet. Da kan du få ekstra stipend på 3462 pr. måned og støtte i 12 måneder istedenfor 10.

Er lærestedet eller studiesituasjonen ikke tilpasset din funksjonshemming kan du få støtte til forsinkelse utover ett år. Basisstøttet på 10092 pr. måned gis da som stipend.

Her finner du mer informasjon:

<http://goo.gl/4U8Or0>

<http://goo.gl/h2A2T3>

Får du innvilget minst 50 % uføretrygd og bruttoinntekten ikke overstiger 292 106, kan du ha rett til å få slettet hele gjelden. Er inntekten høyere kan deler av gjelden slettes.

Mer informasjon finner du her: <http://lankassen.no/nb-NO/Tilbakebetaling/Sletting-av-gjeld/Uforhet/>

Er du ikke innvilget uførepensjon, men har lav inntekt, kan du søke Lånekassen om rentefritak.

Mer informasjon finner du her:

<http://goo.gl/c1C1GV>

Tilrettelegging i høyere utdanning

Etter universitets – og høyskoleloven § 4-3 skal skolen så langt det er mulig og rimelig, legge studiesituasjonen til rette for studenter med særskilte behov. Læringsmiljøet skal også så langt det er mulig og rimelig utformes etter prinsippet om universell utforming.

Alle universitetene og mange høyskoler har rådgivere som bistår studenter med særskilte behov.

Universitets- og høyskoleloven:

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-04-01-15>

Veileder fra HLF:

<http://www.tilgjengeligstudietid.no/>

TILRETTELEGGING I ARBEIDSLIVET

Arbeidsgivers tilretteleggingsplikt

Etter diskriminerings- og tilgjengelighetsloven § 26 har arbeidstakere og arbeidssøkere med nedsatt funksjonsevne rett til egnet individuell tilrettelegging av arbeidsplass og arbeidsoppgaver for å sikre at de kan få eller beholde arbeid, ha tilgang til opplæring og annen kompetanseutvikling samt utføre og ha mulighet til fremgang i arbeidet på lik linje med andre.

Retten gjelder tilrettelegging som ikke innebærer en uforholdsmessig byrde. Ved vurderingen av om tilretteleggingen innebærer en uforholdsmessig byrde skal det særlig legges vekt på tilretteleggingens effekt for å nedbygge funksjonshemmende barrierer, de nødvendige kostnadene ved tilretteleggingen og virksomhetens ressurser.

Diskriminerings- og tilgjengelighetsloven:

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2013-06-21-61>

At tilretteleggingsplikten oppfylles er viktig. Det kan være helt avgjørende for om en

arbeidstaker kan bli stående i stillingen eller få en annen stilling hos arbeidsgiver.

Har du problemer med at arbeidsgiver ikke er særlig imøtekommende når det gjelder tilrettelegging, kan du få gratis bistand av likestillings- og diskrimineringsombudet.

Se: <http://www.ldo.no/>

Det er også en bestemmelse om tilrettelegging i arbeidsmiljøloven § 4-6. Men den retter seg i hovedsak mot tilretteleggingsbehov av forbigående art. Altså ikke primært mot personer med funksjonshemming.

I arbeidsmiljøloven § 4-4 er det en generell regel om at arbeidsplassen skal innredes og utformes slik at arbeidstaker unngår uheldige fysiske belastninger og at nødvendige hjelpemidler skal stilles til arbeidstakers disposisjon.

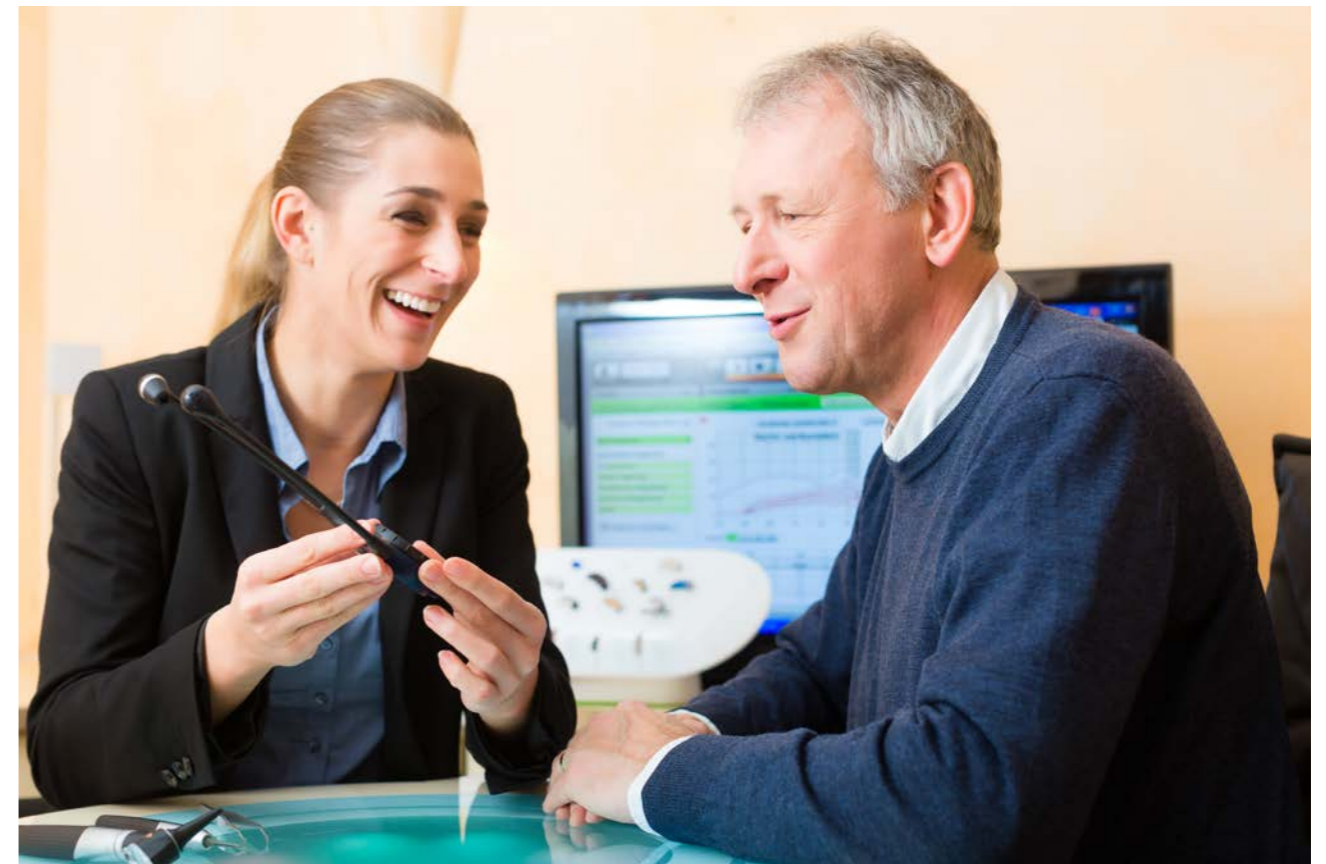
Informasjon om tilrettelegging fra Arbeidstilsynet:

<http://www.arbeidstilsynet.no/fakta.html?tid=78249>

Hva kan du gjøre om arbeidsgiver ikke vil tilrettelegge?

Er du fagorganisert er kan du be tillitsvalgt om bistand. Du kan også koble inn verneombudet. Har arbeidsgiver bedriftshelsetjeneste

kan de være til god hjelp. Når det gjelder tilrettelegging etter § 26 i diskriminerings- og tilgjengelighetsloven, kan du også klage på

manglende tilrettelegging til Likestillings- og diskrimineringsombudet.

Inkluderende arbeidsliv (IA-Avtalen)

IA-Avtalen er en avtale mellom partene i arbeidslivet og staten. Virksomhetene som er omfattet av IA-Avtalen har forpliktet seg til å jobbe for en inkluderende arbeidsplass for personer med nedsatt funksjonsevne. Myn-dighetene bidrar med støttende tiltak. Et slikt tiltak er Nav sine arbeidslivssentre. De skal blant annet bistå IA-virksomheter med råd og veiledning når en arbeidstaker har behov for tilrettelegging. Er behovet for tilretteleg-

ging utløst av hørselshemming er det NAV Arbeidslivssenter som skal bistå.

Informasjon om IA-Avtalen

<https://goo.gl/ckor1A>
<https://goo.gl/Ox72W1>

SYKEPENGER

For å ha rett til sykepenger må du ha en tilknytning til arbeidslivet. Du må ha vært i arbeid minst 4 uker før du ble syk. Arbeidsgiver skal som hovedregel betale sykepenger de første 16 dagene. Deretter overtar folketrygden.

Du får ikke sykepenger fra folketrygden av inntekt som overstiger 6 G (540 408)

For arbeidstakere med kronisk sykdom og stort sykefravær kan både arbeidstaker og arbeidsgiver søke om at trygden dekker sykepenger fra dag 1. Formålet er å lette situasjonen for de med stort sykefravær på arbeidsmarkedet. For å komme inn under denne reglen må du ha et antatt sykefravær på om lag 35 dager i året.

Som arbeidstaker kan du motta sykepenger fra trygden for til sammen inntil 248 dager, regnet 3 år tilbake. Dette kan illustreres slik: Du har en "konto" hvor det står 248 sykepengedager. For hver dag du er syk utover arbeidsgiverperioden trekkes det en dag fra saldoen. Så lenge arbeidsgiver plikter å betale sykepenger forblir saldoen uforandret. Har du brukt av saldoen de siste tre år vil du kunne oppleve å ikke ha nok sykepengedager igjen til å kunne få sykepenger sammenhengende i 1 år.

Mottar du graderte sykepenger, du er for eksempel sykemeldt en dag i uken i 12 uker, så trekkes det ikke 12 dager fra saldoen men hele 60 dager. Resultat blir altså det samme som om du skulle vært fullt sykemeldt i 12 uker. Forklaringen er at trygden legger til grunn at hver dag med delvis sykemelding teller som en dag av stønadsperioden.

Er saldoen på null eller for eksempel redusert til 150 dager vil du når du er helt arbeids-

før i 26 uker på nytt ha rett til 248 dager med sykepenger fra trygden. NB! Blir du sykemeldt utover arbeidsgiverperioden før det har gått 24 uker, vil du måtte starte opptjeningen på nytt. Du har f. eks. vært helt arbeidsfør i 22 uker. Så blir du sykemeldt i 3 uker. Du mister da de 22 ukene med opptjeningstid.

Selv om du ikke har rett til sykepenger fra trygden så plikter arbeidsgiver å betale sykepenger i arbeidsgiverperioden.

ARBEIDSAVKLARINGSPENGER (AAP)

Kravet for å få AAP

At evnen til å ha inntektsgivende arbeid er redusert med minst 50 % og at du har behov for

medisinske eller yrkesrettede tiltak for å øke yrkesaktiviteten.

Medisinske tiltak

Formålet med arbeidsavklaringspenger under medisinske tiltak

Formålet med arbeidsavklaringspenger er å gi deg en ytelse til livsopphold mens du er under behandling. Hovedregelen for å få arbeidsavklaringspenger under medisinske tiltak er at du er under aktiv behandling med utsikt til bedring av arbeidsevnen. I tillegg må arbeids-

evnen din være nedsatt med minst en halvpart. Det må være sykdom, skade eller lyte som er årsak til nedsettelsen av arbeidsevnen. Sosiale, økonomiske eller andre livsproblemer gir ikke rett til rehabiliteringspenger.

Nærmere om arbeidsevnen

Med arbeidsevne menes din evne til å ha inntektsgivende arbeid. Det betyr at er du hjemmeværende får du kun arbeidsavklaringspenger om du har som mål å komme i arbeid.

Aktiv behandling med utsikt til bedring av arbeidsevnen

Du må være under aktiv behandling med utsikt til bedring av arbeidsevnen. Hvis legen din sier at det er nødvendig med behandling og det samtidig er utsikt til bedring av arbeidsevnen så vil dette kravet normalt være oppfylt. Det er ikke noe krav at du får sammenhengende behandling. Det godtas kortere

perioder der du ikke er under behandling. Det stilles ikke spesielt strenge krav til hvilken type behandling du får. Det godtas også at behandlingen kan foretas av andre enn leger som for eksempel psykolog eller fysioterapeut. Du kan også få AAP mens du venter på å komme til behandling på sykehus

Hvor lenge du kan motta arbeidsavklaringspenger

Hovedregelen er at du kan få arbeidsavklaringspenger så lenge det er påkrevd, men ikke

lenger enn 4 år. I særlige tilfeller kan det gis for mer enn 4 år.

Yrkesrettede tiltak

Arbeidsavklaringstiltak må være nødvendig for at du skal beholde eller skaffe deg arbeid. Når det skal vurderes hvilke tiltak som er aktuelle for deg, vil dette bli sett i sammenheng med det som er formålet med tiltakene, at du skal få et hensiktsmessig arbeid. Med hensiktsmessig arbeid menes et arbeid du er i stand til å utføre selv om du har en nedsatt funksjonsevne. Det vil bli lagt særlig vekt på dine fysiske og psykiske forutsetninger.

Det må da avklares hvilke tiltak som er mulig for deg å gjennomføre. Det vil bli lagt vekt på medisinske forhold, utdanning og praksis, ressurser, egnethet, alder, motivasjon og andre utdannings- og arbeidshindrende faktorer. Selv om et tiltak er hensiktsmessig

for deg er det ikke sikkert det er nødvendig. Når det skal vurderes om et tiltak er nødvendig vil det bli stilt spørsmål om hvor omfattende tiltaket må være for at du skal oppnå målet, hensiktsmessig arbeid. En lang og kostbar utdanning kan være hensiktsmessig for deg. Men dersom du gjennom et kortere kurs kan få høvelig arbeid, er den lange utdannelsen ikke nødvendig.

I noen tilfeller kan du få innvilget mer omfattende tiltak enn det som generelt sett ville vært nødvendig. Dette gjelder hvis du har en særlig tung funksjonshemming. Det antas at du i et slikt tilfelle må være bedre kvalifisert enn friske søkere for å kunne konkurrere om en stilling innenfor det aktuelle yrket.

Eksempler på aktuelle tiltak

Skole med et offentlig godkjent undervisningsopplegg. Alle skoler som gir rett til støtte fra Statens Lånekasse er offentlig godkjent.

Når det gjelder skolegang som attføringstiltak kan du, dersom det er nødvendig og hensikts-

messig, få innvilget alt fra grunnutdanning til en lengre universitetsutdanning.

Kurs som gir deg formalkompetanse i forhold til et yrke. For eksempel bransjekurs innen ulike yrkesområder. Kurs kan innvilges som nettkurs.

Arbeidstrening for å gjøre deg bedre kvalifisert til et yrke. Det mest vanlige er da at du hospiterer ved en arbeidsplass.

Lønntilskudd som skal gjøre deg mer attraktiv for en arbeidsgiver. Samtidig vil du få verdifull yrkespraksis.

Her er Nav sitt rundskriv:

<https://goo.gl/OrndKP>

Noen gode råd

Før du går til ditt første møte med Nav så tenk nøye igjennom hva slags tiltak du mener er nødvendig og hensiktsmessig for deg. Det vil bli lagt vekt på din motivasjon og begrunnelse for hvorfor du ønsker akkurat dette til-

taket. Vær realistisk, for mange vil funksjonsnedsettelsen sette en grense. Får du innvilget et tiltak du er motivert for å gjennomføre vil også mulighetene å lykkes være større.

Beregning

Du får 66 % av pensjonsgivende inntekt inntil 6 G (540 408). Det er inntekten året før du ble sykemeldt eller snittinntekten de 3 siste årene før du ble sykemeldt som legges til grunn.

Minste ytelse er 2 G (180 136). De som oppfyller kravene til ung ufør skal minst ha 2,44 G (219 766)

Beregningsgrunnlaget blir oppregulert i samsvar med økningen i grunnbeløpet hvert år.

Meldeplikt

Hver 14 dag skal du sende inn meldekort med opplysninger om inntekt de siste 14 dagene og

annen aktivitet som har betydning for retten til AAP.

Fritak fra meldeplikt

Nav kan innvilge fritak fra å sende meldekort. Det kan de gjøre når det er unødig tyngende for deg å sende inn meldekort. For eksempel om du må ha hjelp til sende inn meldekortet eller helsetilstanden på annen måte gjør det unødig tyngende å sende eller utfylle meldekortet. Det kan også innvilges fritak for en

kortere periode. For eksempel fordi du er innlagt på sykehus.

Har du fått fritak for meldeplikt og vil ha noe arbeidsinntekt ved siden av AAP, vil du få manuell meldeform. Det betyr at en fast saksbehandler i Nav vil ta kontakt med deg hver 14 dag for å få opplysninger om inntekt siste 14 dager.

Inntekt ved siden av AAP

Alle blir innvilget 100 % AAP. Så blir AAP redusert i forhold til hvor mange timer du har arbeidet siste 14 dager. Mener Nav at du kan arbeide 50 % vil AAP som hovedregel bli redusert fra 100 % selv om du siste 14 dager arbeidet mindre enn 50 %. Dette er fordi det legges til grunn at du har plikt til å utnytte din rest-

arbeidsevne. Men når du er innvilget AAP kan du jobbe inntil 60 %. AAP blir da redusert til 40 %. På slutten av en periode med AAP kan du jobbe inntil 80 % og få 20 % AAP.

Rundskrivnet til arbeidsavklaringspenger:
<https://goo.gl/8k2jEu>

Varig lønnstilskudd

Nav kan innvilge varig lønnstilskudd når du har en vesentlig og varig nedsatt arbeidsevne. Varig lønnstilskudd skal som hovedregel brukes som et rekruteringsvirkemiddel. Det betyr at de som står utenfor arbeidslivet vil bli prioritert.

Er du i et arbeidsforhold skal du ha brukt opp sykepengerrettighetene dine før det innvilges varig lønnstilskudd og du må stå i fare for å falle helt utenfor arbeidslivet og full uføretrygd kan være aktuelt. Tilskuddet skal kompensere for lavere produktivitet.

Du har en godt tilrettelagt jobb. Nav sin arbeidsevnevurdering viser at du på grunn av hørselshemming har fått din arbeidsevne varig nedsatt med 60 %. Innvilges du 60 % tilskudd kan du fortsette i 100 % stilling. Arbeidsgiver får refundert 40 % av din lønn fra Nav. Du skal i utgangspunktet være på jobb 100 %, men arbeidsgiver kan ikke kreve at du yter mer enn 60 %.

Det første året kan Nav dekke inntil 75 % av lønnen og etter dette inntil 67 %. Det maksimale beløpet som kan gis er 5 G (450 340).
<https://goo.gl/X38zo6>

UFØRETRYGD

Dersom din inntektsevne eller arbeidsevne blir varig nedsatt med minst halvparten, kan det være at du har krav på uføretrygd.

Inntektsevnen eller arbeidsevnen må være nedsatt med minst en halvpart

Inntektsevnen eller arbeidsevnen må være varig nedsatt med minst halvparten.

Dette er det sentrale vilkåret som må være oppfylt for å få uføretrygd. Er inntektsevnen nedsatt med mindre enn halvparten, vil du ikke få uføretrygd. Dette gjelder ikke dersom uførheten skyldes en godkjent yrkesskade eller yrkessykdom. Her er det nok at inntektsevnen er nedsatt med minst 30 prosent.

Med inntektsevne menes den mulighet du har til å skaffe deg inntekt gjennom en personlig arbeidsinnsats. Hørselshemming kan virke inn på din mulighet til å ha inntekt. Når denne muligheten er nedsatt med minst halvparten,

kan du ha rett til uføretrygd. Her et eksempel som viser hvordan dette virker i praksis. Før hørselshemmingen begynte å påvirke deg i jobb tjente du kr. 500.000. Nå klarer du kun å tjene kr. 250.000. Inntektsevnen din er da redusert med en halvpart. Har du aldri klart å jobbe fullt på grunn av din hørselshemming, vil Nav legge til grunn den inntekten du ville hatt i full stilling. Har du ikke tidligere hatt inntekt av betydning vill inntekt i full stilling normalt fastsettes til 3,3 G (297 224).

Her finner du mer om vilkårene for å få uføretrygd: <https://goo.gl/a8SjVv>

Beregning av uføretrygd

Beregningsgrunnlaget vil være din gjennomsnittsinntekt i tre av de siste fem årene før du ble ufør. Uføretrygden vil utgjøre 66 % av inntekt inntil 6 G (540 408). Det betyr at er gjennomsnittet av dine tre beste inntektsår 640 000 kroner, får du ikke beregnet uføretrygd fra folketrygden av den del av inntekten som overstiger 6 G. Men har du tjenstepensjon kan du ha rett til tillegg i uføretrygden fra denne.

For de som får uførepensjon i en offentlig tjenstepensjon, vil 66 % av pensjonen komme fra Nav og så legger tjenstepensjonen til en

fast sats på 3 % av sluttlønnen for inntekt opp til 6 G. For inntekt mellom 6 og 12 G blir satsen 69 %. Dette fordi folketrygden ikke beregner pensjon av inntekt utover 6 G. I tillegg får du ved 100 % uførepensjon 25 % av folketrygdens grunnbeløp. Men vær oppmerksom på at medlemstid i pensjonsordningen påvirker størrelsen på pensjonen. Du må få godskrevet 30 års medlemstid for at pensjonen ikke skal bli redusert. I tillegg vil perioder med deltid kunne bety at du ikke får beregnet pensjon etter full stilling.

Inntekt ved siden av uførepensjon

De som fikk innvilget uførepensjon fra folketrygden før 2015 har en friinntekt på 60 000 kroner ut 2018. Ellers er friinntekten 0,4 G (36 027). Friinntekt er den pensjonsgivende inntekten du kan ha uten at uførepensjonen blir redusert. Vær oppmerksom på at har du også uførepensjon fra en tjenstepensjon kan det gjelde andre regler der. For eksempel vil friinntekten fra en offentlig tjenstepensjon være 0,4 G uavhengig av når pensjonen ble innvilget.

Har du pensjonsgivende inntekt som er høyere enn friinntekten, blir uføretrygden fra folketrygden redusert etter noe som heter kompensasjonsgrad. Kompensasjonsgrad er den prosenten du mottar i uføretrygd av ditt

Tjenstepensjon

Har du tjenstepensjon kan du også ha rett til uføretrygd fra denne. I de offentlige tjenstepensjonene og noen private, kan du også få uføretrygd på en uføregrad ned til 20 %.

inntektsnivå før uførhet. Utgjør pensjonen din fra folketrygden 66 % av inntekt før uførhet er dette kompensasjonsgraden.

Her er et eksempel: Du har full uføretrygd og vil ha en inntekt på 140 000 kroner. $140\,000 - 60\,000 \times 66\% = 52\,800$ som uføretrygden reduseres med.

Eller: $140\,000 - 36\,072 \times 66\% = 68\,592$.

Selv om uføretrygden reduseres vil den opprinnelige uføregraden, for eksempel 100 %, fortsatt ligge i bunn. Blir inntekten din året etter lavere enn 60 000 kroner eller 0,4 G, vil du få utbetalt full uføretrygd.

Her finner du informasjon om ny uføretrygd: <https://www.nyuforetrygd.no/Forsiden>

HJELPEMIDLER FOR HØRSELHEMMEDE

Rett til hjelpemidler

Ansvar for hjelpemidler er del mellom kommune, Nav og helseforetakene. Sistnevnte har ansvaret for behandlingshjelpemidler.

Når det gjelder hjelpemidler som skal bedre din funksjonsevne i dagliglivet og arbeidslivet, har Nav (folketrygden) ansvaret for hjelpemidler som du har behov for over tid. Ta kontakt med hørselskontakten i kommunen som har ansvaret for hjelpemidler du trenger i en kortere periode. Dette er slik det er i hovedsak og så kan det nok forekomme unntak.

Stønad til hørselstekniske hjelpemidler vil i all hovedsak være folketrygden og dermed

Nav sitt ansvar. Det samme gjelder for stønad til tolk.

Nav har en ordning som heter brukerplass. Den skal gi deg som hjelpemiddelbruker større innflytelse i egen sak. Du kan for eksempel ta direkte kontakt med hjelpemiddelcentralen eller hjelpemidelfirma. Dette gjelder også om du får behov for å reparere hjelpemiddelet. Meningen er at du skal få en større innflytelse på valg av hjelpemiddel. Her finner du mer informasjon om brukerplass: <https://goo.gl/61FscD>

Stønad til høreapparat

Når høreapparat er av vesentlig betydning for hørselsfunksjonen, kan Nav gi stønad til anskaffelse av høreapparat.

Det gis stønad til høreapparat med tilbehør og individuelt tilpassede ørepropper.

Barn under 18 år kan få stønad til to høreapparater når det er lang reparasjonstid på høreapparatet.

Voksene som ikke kan bruke samme høreapparat hjemme og på jobb, kan få stønad til to høreapparater.

Når du har hatt høreapparatet i 6 år kan du få stønad til kjøp av nytt høreapparat om et av følgende vilkår er oppfylt:

1. Høreapparatet ikke fungerer godt lenger og det ikke lønner seg å reparere det.
2. Nytt høreapparat vil gi deg en vesentlig bedre hørselsfunksjon
Det kan gis stønad til kjøp av nytt høreapparat selv om det ikke har gått 6 år når:
  1. Hørselstapet har endret seg slik nytt apparat kan gi en vesentlig bedre hørselsfunksjon
  2. Det har kommet en ny type høreapparat på markedet som avhjelper hørselstapet på en vesentlig bedre måte
  3. At vesentlig endring i funksjonsevnen gjør det umulig å betjene høreapparatet

Barn under 18 år som mister eller ødelegger høreapparatet under lek eller annen aktivitet som er normalt for alderen, kan få stønad til nytt høreapparat selv om høreapparatet ikke er 6 år.

Det gis stønad til nødvendige utgifter til reparasjon av høreapparater Nav har gitt stønad til. Barn under 18 år får også dekket utgifter til service.

For å få stønad til høreapparat må det foreligge søknad om stønad fra hørselssentral eller fra avtalespesialist. Avtalespesialisten må ha skriftlig avtale med det regionale helseforbundet om å formidle og tilpasse høreapparat.

Stønadsbeløpet for høreapparat er opptil 4 100 kroner for analogt høreapparat utan propp og 4 445 med propp. Det kan gis høyere

stønad om et dyrere apparat vil gi en vesentlig bedre hørselsfunksjon. Stønad til digitalt apparat kan gis med opptil 5 765. Det kan ikke gis høyere stønad.

Til barn under 18 år og til de som har hørselstap godkjent som yrkesskade, kan det uten hensyn til stønadsgrensene gis full dekning av utgifter til hensiktsmessig analogt eller digitalt høreapparat.

Det gis stønad til reparasjon. Den må utføres ved hovedforhandlers verksted. Du kan få hjelp på en hørselssentral til tilpasning av høreapparatet.

Nav gir støtte til tilpasningskurs for døve og sterkt tunghørte og deres pårørende. Se: <https://goo.gl/YCWUHM>

Stønad til tinnitusmasker

Det gis stønad opptil 3 310 kroner som kan fravikes hvis et dyrere apparat er nødvendig av medisinske grunner.

Forskrift og rundskriv om stønad til høreapparat, ørepropper og tinnitusmaske finner du her:

<https://www.nav.no/rettskildene/forskrift/F19970418-337>
<https://goo.gl/SncmgG>

Opplæring etter innsetting av Cochlea-implantat (CI)

Sykehuset skal følge opp det tekniske som lydjustering. Kommunen har ansvaret for å tilrettelegge for lyttetrening. Sykehuset skal

sende melding til kommunen og audiopedagogtjenesten i fylket om det konkrete behovet for trening.

Tolk/skrivetolk/bildetolk

Er du hørselshemmet med så dårlig hørsel at du ikke er i stand til føre en samtale ved hjelp av for eksempel høreapparat, kan du få dekket utgifter til tolk, herunder skrevetolk.

Du kan få dekket utgifter til tolk for å fungere bedre i dagliglivet, i arbeidslivet og i forbindelse med ulike opplæringstiltak eller når du mottar helsetjenester etter kap. 5 i folketrygdloven.

Mottar du helse- eller omsorgstjenester etter pasient- og brukerrettighetsloven er det den kommunale helse- og omsorgstjenesten som skal bestille og betale for tolk.

Tolking i barnehage og grunn- og videregående skole skal dekkes etter opplæringslova. Det betyr av kommune eller fylkeskommune. For lærlinger i praksis dekker Nav utgifter til tolk.

Stønad til tolk dekkes etter faste satser.

Du søker om tolkehjelp på eget søknadskjema fra Nav. Det er hjelpemiddelsentralen

som behandler søknaden. Hjelpemiddelsentralen treffer et vedtak og dette kan påklages til Nav. Gir ikke Nav medhold på klagen kan vedtaket ankes inn for Trygderetten.

Her er forskrift og rundskriv om stønad til tolk:

<https://www.nav.no/rettskildene/forskrift/F19970415-320>
<https://goo.gl/Cg3GM2>

Logoped og audiopedagog

Du kan få stønad fra Nav til logoped og audiopedagog når dette har stor betydning for din funksjonsevne. Du må ha rekvisisjon fra lege og du må ha uttalelse fra spesialist eller spesialavdeling på sykehus.

Som hørselshemmet får du fullt ut dekket utgifter til undersøkelse og behandling.

For elever i grunn- og videregående skole kan det innvilges logoped og audiopedagog etter reglene i opplæringslova om spesialundervisning. Grunnlaget for å innvilge logoped eller audiopedagog er da fordi dette er nødvendig for å sikre likeverdig opplæring. Logopedbehandling som følge av selve hør-

selshemmingen er det folketrygden som skal dekke (Nav).

Rundskriv og forskrift til folketrygdloven

<https://goo.gl/e1OEfT>

<https://www.nav.no/rettskildene/forskrift/F19970418-329>

Mer informasjon om audiopedagog

<https://helsenorge.no/behandlere/behandling-hos-logoped-eller-audiopedagog>

Noen andre informasjonssider

Nasjonalt senter for hørsel og psykisk helse

<http://goo.gl/sJP2Wk>

HLF sitt kompetansesenter

<http://hlfbriskeby.no/>

HLF Briskeby

Her får du en rekke rehabiliteringskurs innen Tinnitus, Menieres, Behold Jobben, venter på CI, kommunikasjon m.m.:
<http://hlfbriskeby.no/kurs/rehabilitering/>

Uttalelse fra Utdanningsdirektoratet

<http://goo.gl/G3L3hk>

Grunnstønad

Grunnstønad er en skattefri ytelse som skal dekke noen særskilte ekstraavgifter som følger av sykdom, skade eller lyte. Ekstraavgiftene må minst utgjøre 653 kroner pr. mnd. For hørselshemmede kan det være aktuelt å få grunnstønad til dekning av utgifter til batterier til høreapparat. Normalt vil ikke utgifter til batterier alene gi høye nok ekstraavgifter. Men de som har CI kan ha høye nok utgifter, men ikke alltid.

Her er en sak fra Trygderetten:

Saken gjaldt en 11 år gammel hørselshemmet gutt. Trygderetten kom til at utgiftene til batterier med mer til Cochleaimplantater ikke var

høye nok til å oppfylle kravene for grunnstønad. Men det var også søkt om grunnstønad for å dekke ekstra transportutgifter. Begrunnelsen for dette var behovet for kontakt med andre hørselshemmede barn. Barna bodde spredt i fylket og retten mente det var viktig for hans utvikling å kunne ha kontakt med dem. Når ekstraavgiftene til transport ble lagt sammen med utgiftene til batterier, ble de høye nok og grunnstønad ble innvilget.

Nav`s rundskriv om grunnstønad

<https://goo.gl/P1lyjb>

Generell informasjon fra Nav om grunnstønad

<https://goo.gl/Q5ZY8Z>

Dekning av utgifter til fysikalsk behandling

Fysikalsk behandling på grunn av hørselsdefekt dekkes fullt for døve under 18 år og for tunghørte. Det må være årsakssammenheng mellom hørselsdefekten og behovet for fysikalsk behandling. Fysioterapeuten må motta driftstilskudd fra kommunen.

Forskrift om dekning av utgifter til fysioterapi

<https://www.nav.no/rettskildene/forskrift/F20140620-812>

Egenandel for fysikalsk behandling er omfattet av egenandelstak 2. Det betyr at du får frikort når du til sammen har betalt 2670 kroner i egenandel. Du må selv kontakte Helfo for å få frikort tak 2.

RETT TIL HELSEHJELP

Rett til utredning og behandling

Retten til utredning- og behandling står i pasient- og brukerrettighetsloven.

Pasient- og brukerrettighetsloven

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-07-02-63>

Helsedirektoratet har utgitt en prioriteringsveileder. Den forteller når en hørsels-

skade/hørselshemming gir rett til prioritert helsehjelp. Men prioritert helsehjelp menes at ventetiden før helsehjelpen starter ikke skal overstige en viss tid.

Prioriteringsveilederen

<https://goo.gl/8WicqR>

Rett til fornyet vurdering

Etter pasient- og brukerrettighetsloven § 2-3 kan du ha rett til fornyet vurdering av din helsetilstand. Dette er aktuelt å be om når du ikke er fornøyd med den første vurderingen. Det er fastlegen som henviser til fornyet vurdering.

Pasient- og brukerrettighetsloven og rundskriv til loven:

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-07-02-63>

<http://goo.gl/mgXH3v>

Habilitering og rehabilitering

Ansvar for habilitering og rehabilitering er delt mellom kommune og spesialisthelsetjeneste. Retten til habilitering/rehabilitering følger de vanlige reglene om rett til helse- og omsorgstjenester. Reglene er regulert i egen forskrift.

Forskrift om habilitering/rehabilitering

<https://goo.gl/HgLhgo>

Mer informasjon

<http://www.ung.no/rettigheter/3009-Rehabilitering.html>

Fritt behandlingsvalg

Du kan selv velge hvor du skal ha utredning og behandling i spesialisthelsetjenesten. Velger du et privat behandlingstilbud må dette ha en avtale med regional helseforetak som for eksempel Helse Vest eller være godkjent av Helsedirektoratet etter forskrift om fritt behandlingsvalg.

Fastlegen er pålagt å informere om fritt behandlingsvalg.

Du finner mer informasjon om fritt behandlingsvalg her:

<http://frittisykehusvalg.no/start/>

Brukermedvirkning

Det skilles mellom brukermedvirkning på systemnivå og individnivå. Brukermedvirkning på systemnivå er for eksempel brukerutvalg på et helseforetak.

Lovverket har flere bestemmelser om brukermedvirkning på individnivå.

Rett til medvirkning og informasjon etter pasient- og brukerrettighetsloven

En grunnleggende del av pasient- og brukerrettighetene er at du har krav på all relevant informasjon og skal gis mulighet til å medvirke ved gjennomføringen av helse- og omsorgstjenestene.

Med medvirkning mener man at du skal medvirke til valg av tilgjengelige helse- og omsorgstjenester. For eksempel valg av undersøkelses- og behandlingsmetode. Medvirkningsretten betyr også at du kan bestemme at andre skal være tilstede under undersøkelse eller behandling og i møter med for eksempel omsorgstjenestene i kommunen. Men medvirkningsretten betyr ikke at du har siste ord. Når det gjelder helsehjelp skal helsepersonell alltid velge det mest forsvarlige alternativet. Når det gjelder omsorgstjenester kan kommunen velge et annet tjenestetilbud enn du ønsker om tilbudet er forsvarlig.

Bestemmelsene om informasjon og medvirkning står i pasient- og brukerrettighetsloven kap. 3.

https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-07-02-63#KAPITTEL_3

Rundskriv:

<https://www.regjeringen.no/nb/dokumenter/I-602000/id423311/>

Helse- og omsorgstjenesteloven § 9-3 sier at tjenestetilbudet skal så langt som mulig tilrettelegges og gjennomføres i samarbeid med brukeren eller pasienten. Men det er samtidig klart at også her kommunen relativt stor frihet til å velge et tjenestetilbud i strid med hva du ønsker, så lenge tjenestetilbudet anses som forsvarlig.

Helse- og omsorgstjenesteloven:

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2011-06-24-30>

Informasjon om brukermedvirkning hos helsenorge.no

<https://helsenorge.no/rettigheter-som-syk/brukermedvirkning>

Pasientopplæring

Etter spesialisthelsetjenesteloven § 3-8 skal sykehuset tilby opplæring til pasienter og pårørende. Med pårørende menes barnets foreldre eller andre som har foreldreansvaret, myndige søsken, besteforeldre, verge, hjelpeverge eller andre dersom de fungerer som barnets nærmeste.

Mer informasjon

<https://goo.gl/48Xlfe>

Individuell plan

Har du behov for langvarige og koordinerte helse- og omsorgstjenester, har du rett til å få utarbeidet en individuell plan (IP). Dette står i pasient- og brukerrettighetsloven § 2-5. En individuell plan skal være et verktøy som sikrer deg tjenester du har behov for. Men en IP gir i seg selv ingen rett til ytelser eller tjenester. Etter helse- og omsorgstjenesteloven § 7-2 skal kommunen oppnevne en koordinator.

Koordinatoren har hovedansvaret for koordinering og oppfølging av deg. Koordinatoren skal være kontaktperson og ha ansvar for å følge opp innspill fra deg og pårørende.

Her finner du informasjon om IP

<https://goo.gl/dZRP2I>

<https://goo.gl/LyCjqe>

Etter NAV-loven § 15 skal også Nav utarbeide IP om du har behov for langvarige og koordinerte tjenester.

NAV-loven

<https://goo.gl/NjJ7cP>

Pasient- og brukerombud

Alle fylker har eget pasient- og brukerombud. De skal arbeide for å ivareta dine behov, interesser og rettssikkerhet overfor den statlige spesialisthelsetjeneste og den kommunale helse- og omsorgstjenesten. Bistanden de yter er gratis.

Mer informasjon om pasient- og brukerombudet <https://helsenorge.no/pasient-og-brukerombudet>

ORDNINGER FOR PÅRØRENDE

Hjelpestønad

Har du barn under 18 år med ekstra pleie/tilsynsbehov, sammenlignet med andre på samme alder, på minst 7 timer i uka, kan Nav innvilge hjelpestønad. Dette er en skattefri månedlig ytelse.

Rundskriv om forhøyet hjelpestønad

<https://goo.gl/fcOrlS>

Satser

<https://goo.gl/406wku>

Omsorgspenger

Frem til barnet er 12 år har alle yrkesaktive foreldre rett til fri 10 dager hver i året når barnet er sykt. Har barnet en funksjonshemming som medfører markert økt risiko for at foreldrene må være borte fra arbeid, får foreldrene

20 dager hver. I tillegg kan ordningen forlenges frem til barnet er 18 år.

Rundskrivet

<https://goo.gl/F3JDDw>

<https://goo.gl/zybTEr>

Omsorgslønn

Dette er en kommunal ordning. Den er dekker mye av de samme oppgavene som hjelpestønad. Er det innvilget hjelpestønaden er det derfor vanlig at kommunen reduserer antall timer med omsorgslønn. Omsorgslønn er ingen sterkt juridisk rettighet. Men kommunen skal etter helse- og omsorgstjenesteloven har tilbud om omsorgslønn.

Rundskriv omsorgslønn

<https://www.regjeringen.no/nb/dokumenter/i-4298/id445616/>

Opplæringspenger

Dette er en ytelse som gis når du må ta fri fra jobb for å delta på et opplæringstiltak for ditt barn. Opplæringen må skje i regi av en godkjent helseinstitusjon eller ved et offentlig spesialpedagogisk kompetansesenter. Under opplæring ved et godkjent offentlig kompetansesenter går tegnspråkopplæringskurs for foreldre til hørselshemmede barn.

Du får dekket lønn etter samme regler som for «sykt barn ordningen».

Rundskrivet opplæringspenger

<https://goo.gl/Qi3Jcy>

YRKESKADEERSTATNING

I forskrift til folketrygdloven står at nedsatt hørsel som skyldes larm fra maskiner, verk-tøy, prosesser og annet kan gi rett til yrkes-skadeerstatning. Kravet er at sykdomsbildet er karakteristisk og i samsvar med hva den aktuelle påvirkningen kan framkalle. Dette betyr at den støyen du har vært utsatt for er kjent for å kunne gi den type hørselsskade du har fått.

<https://www.nav.no/rettskildene/forskrift/F19970311-220>

For å få yrkesskadeerstatning må den medisinske invaliditeten som følge av yrkesskaden være på minst 15 %.

I en sak for Trygderetten hadde A fått godkjent larmskade og øresus som yrkessykdom. Den medisinske invaliditeten ble satt til 10 %. 5 % for sjenerende øresus og 5 % for intoleranse. A mente at også psykisk lidelse som følge av støyskade med øresus måtte tas med i fastsettelsen av medisinsk invaliditet. Da ville samlet medisinsk invaliditet bli minst 15 %. Trygderetten mente at psykiske plager ikke var godt nok utredet og stadfestet Nav sitt vedtak. Dermed fikk A ikke utbetalt noen yrkesskadeerstatning.

I en annen sak fikk en 63 år gammel mann avslag på menerstatning fordi medisinsk invaliditet som følge av tinnitus var satt til 5 %. Senere fikk han godkjent psykiske følgeska-

der som yrkessykdom og Trygderetten fastsatte samlet medisinsk invaliditet til 27 %.

Folketrygdloven har en egen invaliditetstabell. Det følger av denne at hørselstap etter taleaudiometri, vurdert etter utregnet binauralt hørselstap i dB med vel tilpasset høreapparat når det kan bedre hørselen, må være høyere enn 40 dB for å få en medisinsk invaliditet på minst 15 %.

Se punkt 1.3.2 i tabellen.

<https://www.nav.no/rettskildene/forskrift/F19970421-373>

Du søker om yrkesskadeerstatning gjennom Nav. Men i tillegg til folketrygden er alle arbeidsgivere lovpålagt å ha en yrkesskade-forsikring for sine arbeidstakere. Du kan derfor også sette frem krav om yrkesskadeerstatning til arbeidsgivers forsikringsselskap. Ble hørselsskaden påført deg hos en annen arbeidsgiver enn den du er ansatt hos nå, er det allikevel nåværende arbeidsgivers forsikringsselskap som skal ha kravet.

Lov om yrkesskedeforsikring

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1989-06-16-65>

Erstatningsberegningen etter yrkesskade-forsikringsloven er regulert i egen forskrift.

<https://goo.gl/fCTjd2>

Klage

De fleste vedtak som treffes av det offentlige kan påklages. På helse- og omsorgsområdet er fylkesmannen klageinstans på de fleste typer saker. Det samme gjelder for grunn- og

videregående skole. Klage på en trygdesak behandles først av Nav sitt eget klageorgan. Et avslag fra Nav Klage kan ankes inn for Trygderetten.

Du har også mulighet til å få en vurdering av Sivilombudsmannen. Men før Sivilombudsmannen behandler en sak skal de ordinære klagemulighetene være brukt.

Når du skriver en klage er det viktig at du leser vedtaket godt. Ikke skriv for lang klage.

Vær saklig og ikke la all frustrasjonen din komme til uttrykk i klagen. La gjerne noen du stoler på lese igjennom klagen. Og husk klagefristen!

FFO`s Rettighetscenter

Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon (FFO) har et eget rettighetscenter som kan bistå hørselshemmede som har rettighetsspørsmål. Tjenesten er gratis.

FFO`s Rettighetscenter

<http://ffo.no/Rettighetscenteret/>

**HLF er landets største organisasjon
for personer med en funksjonshemming.
HLF jobber opp mot politikere og myndigheter
med et mål for øyet;
å gjøre hverdagen enklere for
landets hørselshemmede.**

HLF (Hørselshemmedes Landsforbund)
Postboks 6652 Etterstad, 0609 OSLO – tlf: 22 63 99 00, e-post: hlf@hlf.no
www.hlf.no